

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.09.34.01

**Inventaris van het archief van de
Commissie tot het doen van Aangifte
van Overlijden van Vermisten, 1949-
1962 (1978)**

Versie: 06-09-2022

J.J. Buskes

Nationaal Archief, Den Haag 1983

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Samenvatting.....	7
Nieuwe wettelijke regeling.....	9
Instelling van de commissie.....	10
STAATSBLAD VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN No. J 375.....	10
Ministerie van Justitie, 6e afdeling, no. 2189.....	13
Voorbereiding van de werkzaamheden.....	14
Procedure aangifte van overlijden.....	15
Onderzoek en vaststelling van datum van overlijden.....	19
Watersnoodramp 1953.....	21
Opheffing van de commissie.....	21
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	25
De verwerving van het archief.....	25
Inhoud en structuur van het archief.....	26
Inhoud.....	26
Verantwoording van de bewerking.....	26
Ordening van het archief.....	27
Verwant materiaal.....	28
Beschikbaarheid van kopieën.....	28
Afgescheiden archiefmateriaal.....	28
Verwante archieven.....	28
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	29
A. STUKKEN VAN ALGEMENE AARD.....	29
B. STUKKEN VAN BIJZONDERE AARD.....	30
B.1 Verzamelen van gegevens.....	30
B.1.1 algemeen.....	30
B.1.2 getuigenverhoren.....	30
B.1.3 gegevens deportatietransporten.....	31
B.2 Aangifte van overlijden.....	32
C. DOCUMENTATIE.....	36

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Commissie tot het doen van Aangifte van Overlijden van Vermisten

Periodisering:

archiefvorming: 1949-1962

oudste stuk - jongste stuk: 1949-1978

Archiefbloknummer:

J25642

Omvang:

109 inventarisnummer(s); 7,40 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Commissie tot het Doen van Aangifte van Overlijden van Vermisten, , 1949-1962

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief bevat correspondentie, verslagen, circulaires betreffende de werkwijze, getuigenverhoren, gegevens over deportaties, aangiftes van overlijden van vermiste, meest Joodse personen en documentatie over de Duitse concentratiekampen. Naast een "Centraal register van akten van overlijden van vermisten" zijn er nadere toegangen op naam via klappers en kaartsystemen. De VP-dossiers bevinden zich in archief Justitie / Vermiste personen (archiefinventaris 2.09.34.02).

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Commissie tot het doen van Aangifte van Overlijden van Vermisten, nummer toegang 2.09.34.01, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Cie. Aangifte Overlijden Vermisten, 2.09.34.01, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

SAMENVATTING

Na de oorlog waren er tienduizenden (in het bijzonder joodse) Nederlanders waarvan niet officieel vaststond dat zij waren overleden. Dat bracht allerlei juridische complicaties met zich mee, zoals bijvoorbeeld erfeniskwesties. Om deze problemen op te lossen werd in juni 1949 de 'Wet, houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten' van kracht. Deze wet bepaalde dat de minister van Justitie bij de burgerlijke stand een akte van overlijden kon laten opmaken. Het ministerie moest zorg dragen voor registratie van en onderzoek naar de vermisten. Dat onderzoek moest de kans minimaliseren dat de vermisten later alsnog opdoken met alle complicaties vandien. Die taak kwam te berusten bij de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten. De Commissie deed op eigen initiatief onderzoek naar vermisten, maar iedereen kon bij de Commissie ook aangifte van overlijden doen. In Amsterdam was een vaste ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente bezig met deze aangiftes. De Commissie deed vervolgens onderzoek naar de vermiste. Daarbij gebruikte de Commissie de gegevens van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis (NRK). De resultaten van dat onderzoek werden gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant. Was er na drie maanden nog geen reactie dan kon een akte van overlijden worden opgemaakt en werd de persoon ingeschreven in het 'Centraal register van akten van overlijden van vermisten'. Vanaf begin jaren vijftig nam het werk van de Commissie af en werd het bureau ingekrompen. In september 1962 werd de Commissie opgeheven. Incidentele gevallen werden door ambtenaren van het ministerie behandeld.

"Ten gevolge van de oorlogsomstandigheden en de maatregelen van de bezetter hebben tal van personen hun woonplaats verlaten en zijn aldaar na de bevrijding van ons vaderland niet teruggekeerd, terwijl van hun bestaan ook niet meer is gebleken. In vele gevallen, bijvoorbeeld als het betreft personen, van wie bekend is, dat zij naar een concentratiekamp zijn gevoerd, moet met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid worden aangenomen, dat zij zijn overleden, zonder dat nochtans van het overlijden een akte is of kan worden opgemaakt" (Uit de Memorie van Toelichting op de wet van 2 juni 1949, Stbl. J 227).

In de periode van februari 1941 tot en met september 1944 werden vele duizenden Nederlanders en in Nederland verblijvende personen door de Duitse bezetter naar verschillende kampen in Duitsland en Polen gedeporteerd.

Omtrent het lot van met name de Joodse gedeporteerden bestond weinig onzekerheid. De meesten van hen kwamen kort na aankomst in het kamp om het leven.

Formeel kon men echter slechts vaststellen dat de gedeporteerde vermoedelijk was overleden. Zolang er geen sprake was van inschrijving van overlijden in de registers van de Burgerlijke Stand, konden de nabestaanden bijvoorbeeld geen recht doen gelden op de bezittingen van de afwezige. Bovendien kon geen (nieuw) huwelijk worden gesloten, en konden er geen weduwen- en wezenpensioenen worden toegekend. De uitzonderlijke oorlogsomstandigheden vonden dan ook geen aansluiting bij de bestaande wetgeving ten aanzien van afwezigen.

Op grond van de artt. 523 e.v. van het Burgerlijk Wetboek kon weliswaar een verklaring van vermoedelijk overlijden worden verkregen, doch hiertoe kon eerst worden overgegaan wanneer gedurende 10 jaar onzekerheid had bestaan over "het bestaan van de afwezige". De wet kende slechts twee mogelijkheden tot verkorting van deze termijn: a. wanneer de afwezige voor zijn vertrek "orde op zaken had gesteld", b. wanneer de onzekerheid verband hield met een ramp aan een vaartuig of luchtvaartuig.¹

Maar zelfs wanneer de bedoelde verklaring van vermoedelijk overlijden was verkregen, kon nog geen sprake zijn van definitieve erfopvolging. De (vermoedelijke) erfgenaam nam over het algemeen nog zeker 20 jaar de positie in, die te vergelijken was met die van een vruchtgebruiker.

Niet alleen de lange termijnen, maar ook de kostbare en langdurige procedure maakten de betrokken bepalingen in het Burgerlijk Wetboek praktisch onbruikbaar voor oorlogsslachtoffers. Voordat een verklaring kon worden verstrekt, moest met tussenpozen van drie maanden, driemaal achtereenvolgend een dagvaarding worden gepubliceerd, om de afwezige in de gelegenheid te stellen, van zijn bestaan blijk te geven. Bij de indiening van het wetsontwerp Voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden schreef de vice-president van de Raad van State op 1 april 1947 (nr. 16) dan ook aan de Koningin: "Erkend moet worden, dat de bestaande regeling voor de nabestaanden van de slachtoffers van deportaties en oorlogsgeweld onvoldoende uitkomst biedt en in vele gevallen zonder voldoende grond aanleiding zal zijn tot jarenlang wachten op het geldend worden van hun rechten en aanspraken".

Aanvulling van de registers van de Burgerlijke Stand was, ingevolge de artt. 7 e.v. van het Burgerlijk Wetboek, slechts in zeer beperkte zin mogelijk. Ook voor de inschrijving van akten van overlijden van vermisten moest derhalve een nieuwe regeling worden ontworpen.

1 Artikel 1 van de wet van 26 maart 1920, Stb. 148, gewijzigd hij de wet van 29 juni 1925, Stb. 309.

NIEUWE WETTELIJKE REGELING.

Erg lang heeft de totstandkoming van een nieuwe wettelijke regeling niet op zich laten wachten. Een in 1946 op het ministerie vervaardigd wetsontwerp bereikte als wet van 2 juni 1949, Stb. J 227, op 10 juni 1949 het Staatsblad: de "Wet, houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten".

Blijkens de memorie van antwoord (Zitting 1947 - 1948, 495) lag het niet in de bedoeling de geldende bepalingen in het Burgerlijk Wetboek te wijzigen. De nieuwe wet moest veeleer worden gezien als "regeling ad hoc".

Het tijdelijke en beperkte karakter van de wet (immers uitsluitend betrekking hebbend op oorlogsslachtoffers) blijkt uit de omschrijving in artikel 1 van het begrip "vermiste": "ieder die op enig tijdstip tussen 9 mei 1940 en 1 juni 1945 in Nederland woonplaats heeft gehad, doch van wiens bestaan sedert laatstgenoemde datum niet meer is gebleken, terwijl er goede gronden bestaan om aan te nemen dat hij is overleden". De nieuwe wet bepaalde dat door of vanwege de minister van Justitie, schriftelijk aangifte van overlijden van een vermiste kon worden gedaan bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van de laatstbekende woonplaats van de vermiste. Vond inderdaad aangifte plaats, dan diende hiervan gelijktijdig melding te worden gemaakt in de Nederlandse Staatscourant, en, indien de minister zulks noodzakelijk achtte, in een of meer door hem aan te wijzen nieuwsbladen.

Drie maanden na publikatie van de aangifte in de Staatscourant werd door de betrokken ambtenaar van de Burgerlijke Stand een akte van overlijden opgemaakt, die vervolgens werd ingeschreven in de registers van overlijden. Die termijn van drie maanden werd in de wet opgenomen om belanghebbenden in de gelegenheid te stellen, hun bezwaren tegen de aangifte kenbaar te maken.

In tegenstelling tot de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek, kon op grond van deze nieuwe wet dus betrekkelijk snel tot het vaststellen van een overlijdensdatum en inschrijving in de registers van de Burgerlijke Stand worden overgegaan.

De wet hield er echter rekening mee dat de vermiste, ten aanzien waarvan reeds een akte van overlijden was ingeschreven, op een ogenblik toch nog "boven water" zou kunnen komen. En ofschoon men pas tot aangifte overging wanneer goede gronden aanwezig werden geacht om aan te nemen dat de vermiste zou zijn overleden, kwamen dergelijke gevallen inderdaad voor. Bijvoorbeeld was dit het geval bij de gedeporteerden die in Duitsland, Polen of Rusland waren tewerkgesteld en daar na de oorlog nog enige tijd (gedwongen) verbleven, om eerst na enkele jaren naar Nederland terug te keren. Een andere mogelijkheid wordt omschreven in de memorie van toelichting op de nieuwe wet: "Zo is het zeer wel denkbaar, dat een N.S.B.-er, die omstreeks 5

september 1944 zijn woonplaats in Nederland verliet, thans nog in leven is, doch zich verborgen houdt en mitsdien opzettelijk niet van zijn bestaan doet blijken".

Een en ander legde de minister van Justitie de verplichting op om elk geval van aangifte individueel te behandelen en aan een intensief onderzoek te onderwerpen. Waar ingevolge het Burgerlijk Wetboek het vroegere vonnis van vermoedelijk overlijden werd afgegeven door de rechtbank, waaronder de laatstbekende woonplaats ressorteerde, wordt thans de rechterlijke macht grotendeels buiten spel gezet. Men was namelijk bang dat de eis van individuele behandeling aanleiding zou geven tot overbelasting van de rechterlijke macht. Deze vrees bleek geenszins ongegrond, daar men reeds in de meergenoemde memorie van antwoord op de wet J 227, kwam tot een schatting van tenminste 100.000 op te maken akten van overlijden (het aantal niet teruggekeerde, vanuit Nederland gedeporteerde Joodse ingezetenen, werd alleen al geschat op 104.000).

Daar kwam nog bij dat de door de rechterlijke macht te behandelen zaken niet bepaald gelijkelijk over de 19 rechtbanken zouden worden verdeeld. Als bekend kan worden verondersteld dat bijvoorbeeld Amsterdam bij uitstek de plaats was waar een groot deel van de in Nederland verblijvende Joodse ingezetenen woonachtig was.

INSTELLING VAN DE COMMISSIE

"Bespoediging van de afwikkeling is veeleer te verwachten, indien deze taak wordt gelegd in handen van een speciaal daartoe in het leven geroepen organisatie....".

Met deze woorden verwijst de memorie van antwoord naar het gestelde in art. 20 van de wet J 227, waarin nadere regeling van de werkzaamheden door middel van Algemene Maatregel van Bestuur werd mogelijk gemaakt. Reeds enkele maanden later werd van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en werd van kracht het "Besluit van 9 augustus 1949, houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten, Stb. J 375".

STAATSBLAD VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN NO. J 375

BESLUIT van 9 Augustus 1949, tot uitvoering van de Wet van 2 Juni 1949 (Staatsblad No. J 227), houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten.

Wij JULIANA, bij de Gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onze Ministers van Justitie, van Binnenlandse Zaken en van Financiën, van 1 Juli 1949, 6de Afdeling, no. 2404;

Overwegende, dat het wenselijk is, regelen te stellen met betrekking tot de uitvoering van de Wet van 2 Juni 1949 (Staatsblad no. J 227, houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten;

Gelet op artikel 20 van die wet;

De Raad van State gehoord (advies van 5 Juli 1949, no. 23);

Gezien het nader rapport van Onze voornoemde Ministers van 3 Augustus 1949, 6de Afdeling, no. 2660;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1

Er wordt ingesteld een Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten in de zin van artikel 1 van de wet van 2 Juni 1949 (Staatsblad no. J 227).

Artikel 2

De Commissie bestaat uit een lid-voorzitter, twee leden en ten hoogste drie plaatsvervangende leden. Voor het geven van bijstand aan de Commissie kan een door Onze Minister van Justitie te bepalen aantal adviserende leden worden toegevoegd.

De adviserende leden en de secretaris kunnen op verzoek van de voorzitter aan de beraadslagingen deelnemen. In geval van ziekte of belet worden de leden vervangen door plaatsvervangende leden, de secretaris door de plaatsvervangende secretaris.

Onze voornoemde Minister benoemt en ontslaat de in het eerste lid bedoelde personen.

Artikel 3

De Commissie doet vanwege Onze Minister van Justitie de aangifte bedoeld in de in artikel 1 van dit besluit genoemde wet. De aangifte wordt ondertekend door een der leden of door de secretaris.

Artikel 4

De Voorzitter, de twee leden en de secretaris ontvangen een door Ons vast te stellen vergoeding.

Artikel 5

De Commissie publiceert de ontvangst van een afschrift, als bedoeld in artikel 6, lid 3, van de in artikel 1 van dit besluit genoemde wet – zulks onder verwijzing naar de publicatie van de oorspronkelijke aangifte – in de Nederlandse Staatscourant alsmede in de nieuwsbladen waarin laatstbedoelde aangifte mocht zijn geplaatst.

Artikel 6

De Commissie verstrekt de gegevens, op grond waarvan tot het doen van aangifte is overgegaan, zomede desnodig een daarbij behorende toelichting aan het Openbaar Ministerie, zo dikwijls een afschrift, als bedoeld in artikel 6, lid 3, van de in artikel 1 van dit besluit genoemde wet, wordt ontvangen.

Artikel 7

De Commissie en, voorzover de toepassing van artikel 6 der in artikel 1 van dit besluit genoemde wet betreft, het Openbaar Ministerie zijn aangewezen als degenen, die ingevolge het bepaalde in artikel 18, lid 1, dier wet, Onze Minister van Justitie vervangen.

Aan hen, die ingevolge het bepaalde in genoemd artikel inlichtingen verstrekken, kan door de Voorzitter van de Commissie een vergoeding worden toegeschat op de voet van de bepalingen opgenomen in de 6e titel van het tarief van Justitie-kosten en salarissen in burgerlijke zaken (Wetten van 28 Augustus en 29 December 1843, Staatsbladen no's 37, 38, 39, 40, 41, 66 en 67, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 25 Februari 1949, Staatsblad no. J 87).

Artikel 8

Er wordt ingesteld een Centraal Register van akten van overlijden van vermisten.

Artikel 9

Onze Minister van Justitie draagt zorg voor de inrichting en het bijhouden van het in artikel 8 bedoelde register, hetwelk zal berusten aan zijn Departement. De hiertoe benodigde gegevens worden aan voornoemde Minister verstrekt op de wijze als door hem te bepalen.

Artikel 10

In het register wordt, voor zover daarvan uit de gegevens blijkt, aantekening gehouden van: de voornamen, de naam, de geboortedatum en de geboorteplaats van de vermiste op wie de opgave betrekking heeft, de plaats en de datum van overlijden van de vermiste, zoals die uit de akte blijken, de datum en het nummer van de akte en de plaats waar de akte is ingeschreven.

Artikel 11

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na die zijner afkondiging.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

Soestdijk, 9 Augustus 1949.
JULIANA.

De Minister van Justitie.
WIJERS.

De Minister van Binnenlandse Zaken a.i.,
WIJERS.

De Minister van Financiën.
P. LIEFTINCK.

Uitgegeven de zestiende Augustus 1949.

De Minister van Justitie.
WIJERS.

Bij dit besluit werd ingesteld de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten De samenstelling van de commissie werd vastgesteld bij besluit van de Minister van Justitie van 19 augustus 1949, 6e afdeling, nr. 2189. De taken en bevoegdheden van de commissie werden ontleend aan bovengenoemd besluit J 375.

MINISTERIE VAN JUSTITIE, 6E AFDELING, NO. 2189

afschrift

De minister van justitie,

Gezien artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 9 augustus 1949 (Staatsblad no. J 375);

Besluit:

- I. te benoemen in de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten:
 1. Tot lid-voorzitter: mr J.A. de Visser, oud-Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Arnhem;
 2. tot lid:
 - a. Mr W.F.K. Cost Budde, oud-Referendaris ter Gemeentesecretarie van 's-Gravenhage;
 - b. Mr. L.B.J. Vermeulen, oud-Advocaat-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage;
 3. Tot plaatsvervangend lid:
 - Jhr. Mr. T.K.M.J. van Sasse van Ysselt, Administrateur bij het Ministerie van Justitie;
 4. tot secretaris:
 - A.J. Fonteijn, ambtenaar bij het Ministerie van Justitie;
- II. aan te wijzen als adviserend lid voor het geven van bijstand aan de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten:
 - a. Drs. C.J. Graafland, Hoofd der Rijksinspectie van de Bevolkingsregisters;
 - b. Mr Dr A. van Praag, adjunct-administrateur ter Gemeente-secretarie van Amsterdam;
 - c. J. van de Vosse, Directeur van het Informatiebureau van het Nederlandsche Roode Kruis.

's-Gravenhage, 19 augustus 1949.

De Minister voornoemd,
(get.) Wijers.

VOORBEREIDING VAN DE WERKZAAMHEDEN

Ofschoon de officiële installatie van de commissie dus eerst plaatsvond in augustus 1949, was men reeds eerder begonnen met het verzamelen van gegevens omtrent vermisten.

Met name was dit het geval bij het op 28 augustus 1939 door het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis in bedrijf gestelde Informatiebureau, dat werd ingericht als bureau van inlichtingen omtrent zieken, gewonden, doden en vermisten, tevens bureau van inlichtingen betreffende krijgsgevangenen en geïnterneerden.²

Door het Informatiebureau werd begonnen met de opzet van een documentatiesysteem met betrekking tot de lotgevallen van de oorlogsslachtoffers. Een groot deel van de informatie werd verkregen uit getuigenverklaringen van overlevenden, die na de oorlog veilig uit de kampen terugkeerden. Op ruime schaal werd gebruik gemaakt van gegevens uit de administraties van de ambtenaren van de Burgerlijke Stand van de gemeenten, van waaruit in Nederland verblijvende personen waren gedeporteerd (bijvoorbeeld Westerbork en Vught). Bovendien konden gegevens worden geput door de door de bezetter in de kampen (vaak gebrekkig) bijgehouden "dodenboeken" en kampregisters.

Op het departement van Justitie was de heer mr. A.J. Fonteijn (de latere secretaris van de commissie) inmiddels belast met de voorbereiding van de uitvoering van de bepalingen in de Wet J 227 (toen nog ontwerp van wet). In overleg met het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis, de Rijksinspectie van de Bevolkingsregisters, de chefs van de bureaus Bevolking en Burgerlijke Stand te Amsterdam en de Staatsdrukkerij, werd in grote lijnen alvast een schema van organisatie opgezet en werden formulieren ontworpen.

Al spoedig bleek dat het geringe aantal leden in de (toen nog) toekomstige commissie erg veel moeite zou krijgen met de verwerking van de vele tienduizenden gegevens. De heer Fonteijn, in januari en februari 1949 inmiddels versterkt met vier ambtenaren, schreef in april 1949 dan ook al over opsplitsing van de taak. Door aan de formele commissie een ondersteunend, administratief bureau toe te voegen, kon het voorbereidende (meest omvangrijke) werk worden afgestoten.

In een deelbegroting betreffende de kosten, verbonden aan het opmaken van akten van overlijden van vermisten, over het jaar 1949, komt de minister van Justitie tot een raming van f 150.000. Deze begroting (op 8 juli 1949 aangeboden aan de minister van Financiën) maakt inderdaad onderscheid tussen de commissie en het bureau, en komt ten aanzien van de definitieve bezetting van het bureau tot een schatting van vijftig man.

2 "Het Informatiebureau van het Nederlandsche Rode Kruis, verslag over zijn werkzaamheden van 1939 tot en met 1947", door J. van de Vosse, blz.9.

Dat de minister hier niet ver naast zat blijkt uit onderstaand overzichtje van de personeelssterkte van het bureau van de commissie ³ :

- 1 maart 1949: 38
- 1 september 1949: 47
- 1 januari 1950: 49
- 1 maart 1950: 50
- 1 september 1950: 49
- 1 januari 1951: 47
- 1 juli 1951: 41
- 1 september 1951: 33
- 1 december 1951: 29

De commissie en haar bureau nu waren voor het verkrijgen van gegevens grotendeels afhankelijk van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis. Daar echter de administratie van het Rode Kruis "nogal verward" ⁴ in elkaar zat en niet was berekend op het verstrekken van inlichtingen uit eigen initiatief, werd besloten om ongeveer de helft van het personeel van het bureau van de commissie te recruteren uit dat van het Informatiebureau. De betrokken Rode Kruis-medewerkers bleven op hun plaats, maar werkten voortaan voor de commissie en werden door de minister van Justitie betaald.

PROCEDURE AANGIFTE VAN OVERLIJDEN

Blijkens een opmerking van mr. S. Boas in het Nederlands Juristenblad van 2 april 1949, nr. 14, verkeerde men aanvankelijk in het onzekere over de in acht te nemen volgorde van behandeling van zaken. Mr. Boas noemt enkele mogelijkheden: alfabetisch op naam, alfabetisch op plaatsnaam, naar leeftijd van de vermiste of bijvoorbeeld naar de datum van het deportatietransport.

Maar niet alleen de volgorde van behandeling stond ter discussie. De commissie moest ook een goede verhouding weten te vinden tussen de afwerking van de ambtshalve (door de commissie zelf) aangesneden zaken en de op verzoek van het publiek in behandeling te nemen zaken (deze verhouding werd naderhand vastgesteld op 3:1). Toen de commissie haar werkzaamheden aanving, werd besloten om het publiek in de gelegenheid te stellen zaken met voorrang door de commissie in behandeling te laten nemen.

Wat betreft de door de commissie op eigen initiatief in behandeling te nemen zaken (men verwachtte per week 1000 tot 1500 zaken te kunnen afdoen) besloot men om de data van de deportatietransporten als richtsnoer te nemen.

Voordat tot het doen van aangifte van overlijden kon worden overgegaan, moesten de zaken (zowel ambtshalve als op verzoek van derden) aan enkele procedurele bewerkingen worden onderworpen. Van elke vermiste werd een

3 Zie inventarisnummer 8.

4 Inventarisnummer 9

persoonskaart, een dossiersomslag en een inlichtingenformulier gemaakt. In een nummerboek werden de nieuw in behandeling genomen zaken ingeschreven en van een volg-(dossier-)nummer voorzien.⁵

De gegevens betreffende de vermiste (afkomstig uit de brief van de aanvrager) werden geverifieerd aan de hand van gegevens uit de administratie van het Rode Kruis. Vervolgens werd het inlichtingenformulier ingevuld, waarop o.a. werd vermeld de naam, voornamen, geboortedatum en -plaats, beroep, namen van de ouders, burgerlijke staat (eventueel naam echtgenoot(te)) en de laatste woonplaats. Verder werd rechtsboven op het formulier het dossiernummer vermeld. Eén exemplaar van dat inlichtingenformulier (dat in tweevoud werd opgemaakt) werd toegezonden aan de Rijksinspectie van de Bevolkingsregisters (R.I.B.R.). Daar werden de gegevens nog eens gecontroleerd en zonodig aangevuld.

Na terugkomst van het door het R.I.B.R. gecorrigeerde formulier werden de daarin opgenomen gegevens overgenomen op de persoonskaart en de dossieromslag. Het formulier werd in het dossier gelegd. Waren alle gegevens verzameld (stond bijvoorbeeld vast dat van het nog in leven zijn van de betrokken vermiste niets was gebleken), dan kon de plaats en datum van overlijden worden vastgesteld. Nadat deze datum op de dossieromslag was aangetekend kon vervolgens de aangifte in het gewenste aantal exemplaren worden getypt en ondertekend.

In de beginperiode werd, in overleg met de gemeente Amsterdam, een vaste ambtenaar van de Burgerlijke Stand van die gemeente bij de commissie gedetacheerd. De akten van de duizenden Amsterdamse gevallen werden zelfs (in overwerk) bij Justitie getypt. Ingevolge artikel 4 van de Wet J 227 werd nu één exemplaar toegezonden aan de Staatsdrukkerij ter publikatie in de Staatscourant. Na ontvangst van de drukproef werd deze gelezen en na akkoordbevinding teruggezonden.

Had eenmaal afkondiging van de aangifte in de Staatscourant plaatsgevonden, dan werd aan de belanghebbende een kennisgeving toegezonden. De aangifte en het afschrift daarvan, dat bestemd was voor de ambtenaar van de Burgerlijke Stand van de gemeente waar de betrokken vermiste het laatst woonachtig was, werd eveneens op de dag van afkondiging in de Staatscourant aangetekend verzonden. Inschrijving in de registers van de Burgerlijke Stand vond plaats drie maanden na het verschijnen van de Staatscourant waarin de aangifte was bekend gemaakt (art. 5 van de Wet J 227). Als bewijs van de inschrijving zond de ambtenaar van de Burgerlijke Stand het hem toegezonden afschrift van de aangifte terug aan de commissie, nadat hij daarop had aangetekend op welke datum, in welk register en onder welk nummer het overlijden door hem was ingeschreven (zie omliggende gedeelten).

Bijlage III

5 Zie inventarisnummers 51 - 67.

Bijl. III

Aangifte van overlijden van een oorlogsslachtoffer, zoals dat werd ter hand gesteld van de ambtenaar van de Burgerlijke Stand in de laatst bekende woonplaats van betrokkene.

No. 84450

AFSCHRIFT

MINISTERIE VAN JUSTITIE
COMMISSIE TOT HET DOEN VAN AANGIFTE
VAN OVERLIJDEN VAN VERMISTEN

Krachtens art. 2 van de Wet van 2 Juni 1949 (Sbl. No. J 227) doe ik U hierbij aangifte van het overlijden van de hieronder vermelde vermiste: Op vijf en twintig Januari negentienhonderd drie en veertig is in de omgeving van Odwiczim in Polen

Centraal Register
overleden:
van akten van overlijden
van vermisten

geboren een en twintig April achttienhonderd zes en zeventig
te Hilversum,
wonende te Hilversum,
ZOON VAN

EXH:
24 MEI 1951
Nr. INDEX

Aan de Heer Ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Hilversum.

Ik verzoek U met deze aangifte, waarvan een uittreksel wordt gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant van heden, te willen handelen overeenkomstig het bepaalde in art. 5 van opgemelde Wet.

's-GRAVENHAGE, 15 Febr. 1951

De Minister van Justitie,
vanwege de Minister, de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten,
voor deze,

Als opgemaakt te
[Handwritten Signature]
op 15 Feb. 1951
Reg. 100. 304
Par. Ambt. Burg. Stand.

8376 - '50 - 2

Bijl. IV

Aangifte van overlijden van een watersnoodramp-slachtoffer, zoals dat werd ter hand gesteld van de ambtenaar van de Burgerlijke Stand in de laatst bekende woonplaats van betrokkene.

<p>MINISTERIE VAN JUSTITIE COMMISSIE TOT HET DOEN VAN AANGIFTE VAN OVERLIJDEN VAN VERMISTEN</p> <p>Krachtens art. 2 van de Wet van 2 Juni 1949 (Sbl. No. J 227) doe ik U hierbij aangifte van het overlijden van de hieronder vermelde vermiste: Op een Februari negentienhonderd drie en vijftig</p>	<p>AFSCHRIJF</p> <p>┌ juncto art. 1 van de Wet van 23 Juli 1954 (Sbl. no. 349)</p> <p>Stavenisse</p> <p>.....</p> <p>geboren zes November achttienhonderd zes en zeventig te Kortgene, wonende te Stavenisse, laatstelijk gehuwd met</p>	<p>No. 116719</p> <p>overleden: Centraal Register van akten van overlijden van vermisten</p>
<p>Akte opgemaakt te <i>Stavenisse</i> op 31-10-1953 Reg. 2 Fo. 19.</p> <p>Par. Ambt. Burg. Stand: <i>[Handwritten Signature]</i></p> <p>AAN de Heer Ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Stavenisse.</p>	<p>Ik verzoek U met deze aangifte, waarvan een uittreksel wordt gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant van heden, te willen handelen overeenkomstig het bepaalde in art. 5 van opgemelde Wet. van 1910</p> <p>'s-GRAVENHAGE, 13 Januari 1955</p> <p>vanwege de Minister, de Commissaris tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten, voor deze,</p>	

Deze gegevens werden door het bureau van de commissie verwerkt in een afzonderlijk kaartsysteem. Dit kaartsysteem ⁶ (voorgeschreven in artikel 8 van de Wet J 227) wordt aangeduid als het "Centraal Register van akten van

⁶ Inventarisnummers 90-109.

overlijden van vermisten". Bij Koninklijk besluit van 6 oktober 1950, Stb. K 427 werd bepaald dat iedere burger inlichtingen kon krijgen uit het door de commissie aangelegde Centraal Register. Een besluit van de minister van Justitie van 18 november 1950 (6e afdeling, nr. 2147) stelde de vergoeding hiervoor vast op één gulden.

ONDERZOEK EN VASTSTELLING VAN DATUM VAN OVERLIJDEN

Op het Informatiebureau van het Rode Kruis werden de vergaarde gegevens verwerkt tot samenvattende rapporten en van elk transport werd een conclusie geformuleerd. In deze conclusies werden de lotgevallen vermeld van de tot de betrokken transporten behorende personen. Aan de hand van getuigenverklaringen, kampregisters e.d. kon over het algemeen van vrijwel elk transport worden vastgesteld welke personen onmiddellijk na aankomst in het kamp waren overleden.

Een enkel voorbeeld is het transport van Westerbork naar Auschwitz op 29 januari 1943. De conclusie van het Rode Kruis stelt dat op de dag van aankomst van dit transport te Auschwitz onmiddellijk zijn overleden: alle vrouwen, alle mannen boven de 40 jaar en alle jongens tot en met 14 jaar. De mannen tussen de 15 en 40 jaar konden - blijkens de conclusie - geacht worden te zijn overleden op 30 april 1943, daar zij nog enkele weken in het kamp werden tewerkgesteld.

En met deze datum van 30 april 1943 wordt een van de problemen van de commissie aangestipt. Want hoe wist men nu zeker dat op die datum inderdaad de laatste groep van het besproken transport was overleden. Bij de behandeling van het Wetsontwerp J 227 en het latere Besluit J 375 is uitvoerig gesproken over het vaststellen van de datum van overlijden.

Ten aanzien van de groepen personen, waarvan vast stond dat zij direct na aankomst in de kampen waren overleden, was ieder het er over eens dat de datum van overlijden niet aan discussieonderhevig was. Anders was dit echter met de personen waarvan vast stond dat zij nog enige tijd in leven zijn geweest en de personen waarvan totaal geen gegevens bekend waren (die bijvoorbeeld niet voorkwamen in de Burgerlijke Stand - administratie van de plaats van vertrek van het transport of in de zogenaamde transportregisters). De commissie heeft in dergelijke gevallen vaak een fictieve datum van overlijden moeten vaststellen. In bepaalde gevallen werd hiervoor de datum gekozen van de dag, volgend op die, waarop voor het laatst iets van betrokkene was vernomen. Men kan zich hierbij voorstellen dat in een gesprek met een repatriant uit een bepaald kamp een aantal namen wordt genoemd van personen (wellicht dorpsgenoten/kennissen) waarmee de repatriant op bepaalde data voor het laatst heeft gesproken of die hij voor het laatst in leven heeft gezien. Ofschoon de kans bestond dat de betrokken vermiste nog enige dagen langer in leven is geweest (waarvan niets is gebleken) werd de datum van overlijden op basis van deze getuigenverklaring vastgesteld. Het Rode Kruis is begonnen met de afdoening van de allereenvoudigste zaken, de

ongeveer 30.000 Sobibor-gevallen. Deze gevallen gaven weinig problemen want "Zij die in dat kamp kwamen werden, behoudens zeer weinig bij name bekende uitzonderingen terstond vernietigd" ⁷

Tegelijkertijd werd door het Informatiebureau gewerkt aan het gereed maken van een aantal Mauthausen-gevallen. Ongeveer 1200 sterfgevallen waren ingeschreven in de dodenboeken van Mauthausen. De hierin opgenomen data van overlijden waren redelijk betrouwbaar, maar aan de omschrijving van de doodsoorzaak kon niet veel waarde worden gehecht. Ook werd begonnen met de bestudering van de grootste groep, de tientallen transporten van Westerbork naar Auschwitz. ⁸ Deze transporten konden worden verdeeld in de volgende groepen; 15 juli t/m 24 augustus 1942, 28 augustus t/m 12 december 1942, de zogenaamde Cosel-periode, 11 januari t/m 23 februari 1943, waaronder het transport "Apeldoornse bos", 24 augustus t/m 16 november 1943 en 25 januari t/m 3 september 1944. De transporten in de zogenaamde Cosel-periode vonden plaats van 28 augustus tot en met 8 december 1942. In een rapport van het Rode Kruis ⁹ worden deze transporten als volgt omschreven: "Uit Westerbork vertrokken deportatietransporten, waarvan in het algemeen de door de Duitsers voor arbeid geschikt geachte mannen (in de leeftijdsgroep van 15 t/m 50 à 55 jaar, soms ook nog oudere) op het station Cosel (Opper-Silezië, ongeveer 60 km. ten westen van Auschwitz) de trein moesten verlaten om te worden tewerkgesteld in omliggende arbeidskampen, terwijl vervolgens de in de trein achtergeblevenen, dus globaal gesproken de oudere, zwakke of ziekelijke mannen en vrouwen en kinderen, werden doorgezonden naar Auschwitz.

De groep transporten van 11 januari t/m 23 februari 1943 viel tussen de zogenaamde Kerstpauze (de Deutsche Reichsbahn had alle treinen nodig voor het vervoer van Duitse militairen die met Kerstverlof naar de Heimat gingen) ¹⁰ en de Sobibor-periode die begin maart 1943 werd ingeleid.

Een bijzonder transport uit deze groep was dat van 22 januari 1943, waarbij ongeveer 920 verpleegde geesteszieken, alsmede 50 leden van het verplegend personeel uit de Apeldoornse "Stichting Apeldoornse bos" naar Auschwitz werden afgevoerd. Uit getuigenverklaringen van overlevenden van andere transporten is gebleken dat, op enkele personeelsleden na, de hele groep onmiddellijk na aankomst (25 januari 1943) is overleden. Voordat de commissie via de voormalige secretaresse op een ogenblik het bewaard gebleven kaartsysteem van de stichting in handen kreeg, kon geen volledige reconstructie van het transport worden bewerkstelligd.

7 Inventarisnummer 9, blz. II.

8 Zie inventarisnummer 22 - 26.

9 Inventarisnummer 22.

10 "Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog" door dr. L. de Jong, deel 8 blz. 700.

Langzamerhand werden ook de andere transporten afgehandeld, terwijl ook de meer incidentele zaken aandacht kregen, zoals "slachtoffers van scheepsrampen in geallieerde vaart, arbeiders in Duitsland, slachtoffers van bombardementen enz." ¹¹

Naarmate de door de commissie op eigen initiatief in behandeling genomen zaken begonnen af te nemen, kwam in het werk van de commissie en haar bureau steeds meer de nadruk te liggen op de door het publiek ingediende verzoeken om aangifte.

WATERSNOODRAMP 1953

Tot dusver had de commissie zich uitsluitend kunnen bezighouden met het vaststellen van data van overlijden van vermisten uit de periode 1940 - 1945. Zij werd hiertoe beperkt door de definitie van het begrip "vermiste" in artikel 1 van de wet J 227 (zie hiervoor: 'Nieuwe wettelijke regeling').

In 1954 werd de taak van de commissie echter aanzienlijk uitgebreid. Tengevolge van de watersnoodramp 1953 kreeg de overheid plotseling te maken met een nieuwe categorie vermisten, ten aanzien waarvan de wettelijke bepalingen met betrekking tot het opmaken van akten van overlijden onbruikbaar bleken. Hierin kwam verandering door de totstandkoming van de "Wet van 28 juii 1954 tot het opmaken van akten van overlijden ten aanzien van slachtoffers van de watersnood", Stb. 348 ¹² Artikel 1 van deze nieuwe wet bepaalde: "De wet van 2 juni 1949 (Stb. J 227) is van overeenkomstige toepassing op ieder, die tussen 31 januari en 10 februari 1953 in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland aanwezig was, en van wiens bestaan sedert laatstgenoemde datum niet meer is gebleken, terwijl er goede gronden bestaan om aan te nemen, dat hij tengevolge van de watersnood is overleden."

In de inventarisnummers 66 en 67 zijn de namen van de vermisten van de watersnoodramp terug te vinden. De commissie reserveerde voor hen een aaneensluitende reeks nummers (nrs. 116.001 t/m 117.128). Het door de commissie gebruikte formulier voor het doen van aangifte behoefde slechts met een enkel stempel te worden aangevuld (vergelijk de bijlagen III en IV).

OPHEFFING VAN DE COMMISSIE

Bij de instelling van de commissie werd de duur van de werkzaamheden geschat op ongeveer twee jaar. Dat deze schatting toch iets aan de krappe kant was blijkt uit het feit dat eerst in februari 1952 werd gesproken over de afwikkeling van de commissie.

De op eigen initiatief in behandeling genomen zaken waren grotendeels afgedaan, terwijl de verzoeken van het publiek terugliepen. In een nota (29 januari 1952) aan de Secretaris-Generaal van het ministerie van Justitie schreef

11 Zie inventarisnummer 9.

12 Zie Inventarisnummer 8.

de secretaris Fonteijn dan ook: "De vraag of de Commissie Overlijdensakten in zijn huidige samenstelling moet blijven bestaan wordt ontkennend beantwoord". Het bureau van de commissie, dat nog uit 18 man bestond, zou worden geliquideerd. Slechts twee ambtenaren van de 1e afdeling van het ministerie van Justitie (Privaatrecht) zouden, onder leiding van secretaris Fonteijn, de nog resterende en nieuwe zaken blijven afdoen.

Van een officiële opheffing van de commissie was voorlopig dus nog geen sprake. Deze vond pas plaats bij Koninklijk besluit van 3 september 1962, Stb. 357. Dit besluit bepaalde dat het Koninklijk besluit van 9 augustus 1949, Stb. J 375, waarbij de commissie was ingesteld, werd ingetrokken.

Ondanks de opheffing van de commissie gingen de werkzaamheden echter door en regelmatig ontving het ministerie nog verzoeken om aangifte en verzoeken om inlichtingen uit het Centraal register. Het was de Hoofdafdeling Privaatrecht van het ministerie die zich nog betrekkelijk lange tijd bezighield met de uitvoering van het bepaalde in de wetten J 227 en de wet inzake slachtoffers van de watersnoodramp. In de daarop volgende jaren namen de werkzaamheden in het kader van beide genoemde wetten echter steeds sterker af. Vanaf 1970 kwam het aantal verzoeken om aangifte niet uit boven de twintig (in 1973 waren het er slechts dertien).

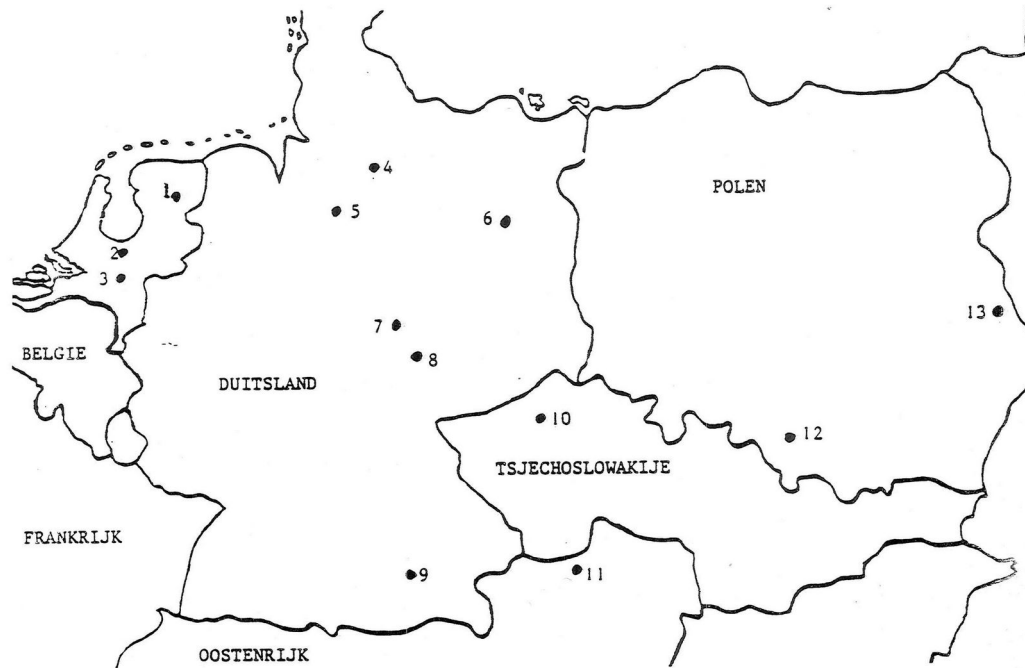
In enkele gevallen ging de aanvrager om aangifte niet akkoord met de beslissing van de Hoofdafdeling Privaatrecht. Op grond van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen A.R.O.B. van 1 mei 1975, Stb. 284 en vóór 1 juli 1976 de Wet beroep administratieve beschikkingen B.A.B. van 20 juni 1963, Stb. 268 kon betrokkene in beroep gaan bij de Raad van State. Van deze mogelijkheid is niet erg veel gebruik gemaakt. In de jaren 1965 tot en met 1975 gingen er slechts acht aanvragers in beroep. In vrijwel alle gevallen werd het beroep echter verworpen.

Op 17 maart 1977 voltrok zich te Tenerife (Spanje) een vliegcrash met het K.L.M.-vliegtuig "De Rijn". "De in het Burgerlijk Wetboek (Boek I, achttiende titel, afdeling 2) vervatte regeling betreffende de procedure bij vermissing van personen voldoet niet aan de behoefte, die in dergelijke situaties bestaat, aan een snelle en voor de nabestaanden niet nodeloos kwetsende rechtsgang om tot het vaststellen van het redelijkerwijs zekere overlijden van vermisten te geraken", schreef de memorie van toelichting op de naar aanleiding van de vliegcrash tot stand gekomen Wet van 7 juli 1978, Stb. 304, houdende regelen inzake het vaststellen van overlijden in bepaalde gevallen en toevoeging in verband daarmee, van de artikelen 426 - 430 aan Boek I van het Burgerlijk Wetboek.

Deze nieuwe wet verdrong de vroegere wettelijke bepalingen ten aanzien van oorlogs- en watersnoodrampslachtoffers. De memorie van toelichting: "Aangezien van deze beide wetten (2 juni 1949, J 227 en 28 juli 1954, 348) gesteld kan worden dat zij in de praktijk nauwelijks meer toepassing vinden en

voorts dat op een enkel eventueel nog resterend geval door de werking van artikel 2 de nieuwe regeling kan worden toegepast, wordt in artikel 3 hun intrekking voorgesteld".

Bijl. V

Overzicht van de ligging van de in de inventaris genoemde concentratiekampen

1. Westerbork	11. Mauthausen
2. Amersfoort	12. Auschwitz, met omliggende commando's
Birkenau
Gleiwitz en
Monowitz
3. Vught	
4. Neuengamme	
5. Bergen-Belsen	
6. Sachsenhausen	13. Sobibor
7. Dora-Mittelbau	
8. Buchenwald	
9. Dachau	
10. Theresiënstadt	

Overzicht van de ligging van de in de inventaris genoemde concentratiekampen:

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

De secretaris is van plan geweest om een soort documentatiesysteem op te zetten. In een verslag over de werkzaamheden van het bureau van de commissie tot en met 15 april 1949 (de commissie was nog niet geïnstalleerd) formuleerde hij dit voornemen als volgt: "Gewerkt wordt aan het bijeenbrengen van een archiefje, waarin te vinden zullen zijn afschriften van terzake betrekkelijke literatuur uit handboeken, van belang zijnde arresten en vonnissen, buitenlandse wetgeving, terwijl die verzameling tevens dienstbaar zal worden gemaakt aan het bijhouden van administratief belangrijke beslissingen van Commissie of Minister, en van de Rechter in geval van verzet tegen een aangifte" (Zie inventarisnummer 9) Een dergelijk archiefje is er inderdaad gekomen.

De werkwijze van de commissie en haar bureau zijn bepalend geweest voor de indeling van de groep stukken van bijzondere aard. Zoals reeds in de inleiding werd beschreven, werd reeds vanaf 1939 begonnen met het bijeenbrengen van gegevens omtrent oorlogsslachtoffers. Het Informatiebureau (Rode Kruis), dat in dat jaar in het leven was geroepen, heeft de haar ter kennis gebrachte informatie verwerkt in kaartsystemen, persoonsdossiers, transportdossiers en algemene rapporten, bijvoorbeeld betreffende transporten. De commissie, zeer sterk afhankelijk van de door het Informatiebureau ter beschikking gestelde gegevens, heeft hiervan dankbaar en intensief gebruik gemaakt. Dit werd haar mogelijk gemaakt doordat een groot deel van de medewerkers van het bureau van de commissie op het Informatiebureau werkzaam was. De gegevens betreffende de transporten en de individuele zaken werden door het Informatiebureau (maar voor een deel ook door het bureau van de commissie zèlf) verzameld en verwerkt. Gelukkig heeft de secretaris de tot zijn commissie-archief behorende stukken consequent gescheiden gehouden van het materiaal dat aan het Informatiebureau toebehoorde.

De twee besluiten, op grond waarvan de commissie werkzaam is geweest, werden in 1978 ingetrokken. De commissie zèlf werd echter reeds in 1962 opgeheven.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is krachtens bepalingen van de Archiefwet overgebracht.

Inhoud en structuur van het archief

INHOUD

Het archief van de commissie bestaat uit een zeer omvangrijke serie dossiers betreffende vermiste personen (686 dozen) en zes dozen overige stukken. Hiertoe behoren de stukken betreffende de transporten en de door het Informatiebureau samengestelde, vermenigvuldigde en (o.a.) aan de commissie ter hand gestelde rapporten en boekwerkjes betreffende de transporten. Naast de stukken die op het Informatiebureau tot stand kwamen, bevinden zich in het archief enkele bescheiden die zijn opgemaakt naar aanleiding van getuigenverhoren.

Het archiefje dat dienstbaar werd gemaakt aan het bijhouden van administratief belangrijke beslissingen van Commissie of Minister, en van de Rechter in geval van verzet tegen een aangifte, bestond voornamelijk uit boekwerkjes. Arresten en vonnissen werden niet aangetroffen, met als enige uitzondering twee uittreksels uit rechtbankvonnissen (inv.nr. 75).

Door secretaris Fonteijn werd in april 1949 een verslag geschreven over de werkzaamheden van het bureau van de commissie tot en met 15 april 1949. Dit verslag, waarin hij ook de toekomstige werkzaamheden van het bureau behandelde, zond hij op 27 april 1949 aan het ministerie van Justitie (archief M.v.J.: Wetten 458) zonder een exemplaar achter te houden in zijn secretariaatsarchief. Daar de inhoud van bedoeld verslag echter van belang is, werd besloten om het te fotocopiëren en in dit archief op te nemen (Inv.nr. 9). Als bijlagen bij deze inventaris zijn onder andere opgenomen twee verschillende, door de commissie uitgegeven verklaringen van aangifte van overlijden, respectievelijk van een oorlogsslachtoffer en een watersnoodrampslachtoffer (Bijl. III en IV).

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

Tijdens de inventarisatie rees de vraag wat er moest worden gedaan met het stukje archief uit de jaren 1962 tot 1978, dat dus niet tot het archief van de commissie behoort. Eén van de problemen die hierbij speelden betrof het nummerboek onder inventarisnummer 67. Dit is het nummerboek waarin de laatste achtenzestig in behandeling genomen watersnoodrampgevallen werden aangetekend, maar ook alle zaken die daarna nog in behandeling werden genomen (tot 1978). Dit boek kon bezwaarlijk uit elkaar worden gehaald. Bovendien omvat het archief van de commissie tot 1962 ruim 99% van het totale archief tot 1978. In de wetenschap dat dit op archieftechnische bezwaren stuit, werd desalniettemin besloten om het stukje archief van 1962 tot 1978 niet van het oudere gedeelte af te zonderen en het in deze inventaris te verwerken.

De inventarisator heeft dankbaar gebruik gemaakt van gegevens, beschikbaar gesteld door twee medewerkers van de Hoofdafdeling Privaatrecht van het ministerie van Justitie, de heren J.R.A. van Baalen (onderafdeling naturalisatie) en R.A.J. Haaze (onderafdeling burgerlijke staat).

ORDENING VAN HET ARCHIEF

Van een oorspronkelijke orde in het archief is weinig gebleken. Weliswaar heeft men indertijd de stukken betreffende de deportatietransporten in één map verzameld en zijn de twee series dossiers geordend op dossiernummer, maar de rest van het archief moest geheel worden herordend.

Ten aanzien van de door de commissie verzamelde en/of verwerkte gegevens kan vrij duidelijk een scheiding worden gemaakt tussen de stukken betreffende de transporten (bij stukken van bijzondere aard, onder Ic.) en de door het Informatiebureau samengestelde, vermenigvuldigde en (o.a.) aan de commissie ter hand gestelde rapporten en boekwerkjes betreffende de transporten (aan te merken als documentatie). Het leek raadzaam om de groep stukken die zijn opgemaakt naar aanleiding van getuigenverhoren als een afzonderlijke eenheid in de inventaris op te nemen. Na de fase van het verzamelen van gegevens kon de commissie overgaan tot het vaststellen van de data van overlijden en het doen van aangifte. Vervolgens konden hiervan worden in kennis gesteld de Staatdrukkerij, de betrokkenen en de ambtenaren van de Burgerlijke Stand. De stukken die van deze handelingen de neerslag vormden zijn los van de hierboven besproken groep opgenomen bij stukken van bijzondere aard, onder II. Hieronder vallen ook de tienduizenden dossiers betreffende vermiste personen. Deze serie bestaat uit 686 pakken van elk 200 dossiertjes, die op dossiernummer zijn geordend (elk dossiertje bevat slechts vier à vijf stukken). Van elke zaak werd door de commissie bovendien nog een persoonskaart gemaakt, die werd opgenomen in een alfabetisch ingericht kaartsysteem. De serie dossiers is via dit kaartsysteem (inv.nr. 70) toegankelijk.

Verwant materiaal**BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN**

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

AFGESCHIEDEN ARCHIEFMATERIAAL

De VP-dossiers bevinden zich in archief Justitie / Vermiste personen (archiefinventaris 2.09.34.02).

VERWANTE ARCHIEVEN

Toegang 2.19.287, Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Informatiebureau: Centrale Europese Cartotheek (CEC)

Toegang 2.19.297, Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Displaced Persons Cartotheek

Toegang 2.19.299, Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Informatiebureau: Nederlanders in Sovjet-zone of Krijgsgevangenkamp

Toegang 2.19.321, Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Kampen en Gevangenissen

Toegang 2.19.322, Inventaris van het archief van het Nederlandse Rode Kruis, Informatiebureau: Eigen Archief C14

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDELEN

A. STUKKEN VAN ALGEMENE AARD

- 1-3** Agenda's van ingekomen brieven.
1950 - 1952 (1969) 3 delen
- 1** deel 1, 19 juli 1950 - 28 januari 1952
- 2** deel 2, 29 januari 1953 - 31 december 1954
- 3** deel 3, 3 januari 1955 - 27 maart 1969
- 4** Maandstatistieken van ingekomen brieven,
maart 1949 - juli 1951 1 omslag
- 5** Maandstatistieken uitgegane brieven,
maart 1949 - juli 1951 1 omslag
- 6** "Besluit van 9 augustus 1949, tot uitvoering van de Wet van 2 juni
1949 (Stb. J 227), houdende voorzieningen betreffende het
opmaken van akten van overlijden van vermisten", Stb. J 375.
1 stuk
- 7** Wet van 28 juli 1954, Stb. 348 tot het opmaken van akten van
overlijden ten aanzien van slachtoffers van de watersnoodramp;
concept en exemplaar uit Staatsblad.
2 stukken
- 8** "Overzicht van de werkzaamheden met betrekking tot de
uitvoering van de Wet van 2 juni 1949, Stb. J 227", afschrift,
27 december 1951 1 stuk
- 9** "Verslag van de werkzaamheden van het Bureau van de Commissie
tot het doen van aangifte van overlijde van vermisten tot en met
15 april 1949", door secretaris A.J. Fonteijn,
april 1949 1 stuk
- Fotocopie (afkomstig uit archief M.v.J.: Wetten 458). Zie verantwoording van de inventarisatie.

B. STUKKEN VAN BIJZONDERE AARD

B.1 VERZAMELEN VAN GEGEVENS

B.1.1 ALGEMEEN

- 10** Circulaires van de minister van Justitie aan de griffiers bij de gerechtshoven en de arrondissementsrechtbanken, houdende het verzoek om regelmatig in kennis te worden gesteld van bij die gerechten ingekomen verzoeken om aanvulling van de Burgerlijke Stand terzake van het overlijden van vermiste personen. 1 omslag
- 11** Circulaire van de minister van Binnenlandse Zaken aan zijn ambtgenoten, houdende het verzoek om de commissie een opgave te verstrekken van alle tot hun departement behorende, vermiste personen, 17 oktober 1949 1 stuk
- 12** Ingekomen brieven van enkele ministeries, gemeentebesturen en het hoofdbestuur van de P.T.T., houdende opgave van alle tot die instellingen behorende, vermiste personen, oktober 1949 - september 1952 1 omslag
- 13** Formulier, bestemd voor het registreren van gegevens betreffende de vermiste en degene die om aangifte verzoekt; met een minuut van een aanbiedingsbrief, z.d. 2 stukken
- 14** Nota betreffende de in het verzoek om aangifte van overlijden op te nemen gegevens betreffende de vermiste, afschrift, 22 juni 1949 1 stuk
- 15** Stukken betreffende voorschriften ten aanzien van de postbehandeling en de opzet van het centrale kaartsysteem, 1949 - 1950 1 omslag

B.1.2 GETUIGENVERHOREN

- 16** Aantekeningen betreffende te bezoeken of te verhoren personen ter afhandeling van enkele zaken, z.d. 1 stuk
- 17** Opgave van vragen, waaraan aandacht moet worden besteed bij het afnemen van getuigenverklaringen van repatrianten uit Auschwitz, z.d. 1 stuk

- 18** Aantekeningen betreffende repatrianten uit de kampen te Bergen-Belsen, Theresiënstadt en Auschwitz,
z.d. 1 omslag
- 19** Proces-verbaal betreffende de organisatie in het kamp Westerbork,
4 juni 1948 1 deel
Met getuigenverklaringen betreffende de kampleiding en de organisatie van de deportaties.
- 20** Stukken, opgemaakt naar aanleiding van verklaringen van de drie enige vrouwelijke overlevenden van het Westerbork - Auschwitz transport van 7 september 1943,
1947 - 1951 1 omslag
- 21** Processen-verbaal van verhoor van enkele repatrianten betreffende hun ervaringen in kampen,
november 1950 - augustus 1952 1 omslag

B.1.3 GEGEVENS DEPORTATIETRANSPORTEN

- 22-26** Stukken betreffende de transporten van Westerbork naar Auschwitz, over de periode 1942 - 1944,
z.d. 5 omslagen
- 22** transporten van 15 juli - 24 augustus 1942
- 23** transporten van 28 augustus - 12 december 1942
(zogenaamde Cosel-transporten)
- 24** transporten van 11 januari - 23 februari 1943
Hierin ook het transport van 22 januari 1943 van verpleegden en personeel uit "Apeldoornsche bos"
- 25** transporten van 24 augustus - 16 november 1943
- 26** transporten van 25 januari - 3 september 1944
- 27** Stukken betreffende de transporten van Westerbork naar Sobibor van 2 maart - 20 juli 1943,
z.d. 1 omslag
- 28** Opgave door het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis van in de concentratiekampen Westerbork en Buchenwald overleden Joodse personen, die op Nederlandse begraafplaatsen ter aarde zijn besteld,
september 1946 1 deeltje
- 29** Aantekeningen betreffende het transport van Bergen-Belsen naar Sachsenhausen van 4 december 1944 van honderdvijfenzeventig hoofdzakelijk Nederlandse diamantbewerkeren,
z.d. 1 stuk
- 30** Rapporten van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode

- Kruis betreffende de transporten van Amersfoort naar Neuengamme in 1944 en 1945, maart en augustus 1949 2 stukken
- 31** Overzicht van de aantallen personen die uit het kamp Bergen-Belsen naar andere kampen zijn overgebracht, afschrift, z.d. 1 stuk
- 32** Stukken betreffende de transporten van Theresiënstadt naar Auschwitz van 6 september 1943 - 28 oktober 1944, april 1951 - januari 1952 1 omslag
- 33** Rapport van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis betreffende het transport van Auschwitz naar Dora-Mittelbau op 29 januari 1945, juli 1951 1 stuk
- 34** Stukken betreffende transporten uit Mechelen en Drancy naar Duitsland en Polen, waarvan ook Nederlanders deel uitmaakten, 1947 - 1952 1 omslag
- 35** Rapport van het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis betreffende de transportmogelijkheden in de jaren 1944 en 1945 van uit Nederland naar Auschwitz, Bergen-Belsen en Theresiënstadt gedeporteerde Joodse gevangenen en het lot van de nog-vermisten die tot de transporten hebben behoord, juli 1951 1 stuk
- 36** Opgave door het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis van de op het Joodse kerkhof te Tröbitz ter aarde bestelde overledenen, z.d. 1 deeltje

B.2 AANGIFTE VAN OVERLIJDEN

- 37** Circulaire van de minister van Justitie aan de ambtenaren van de Burgerlijke Stand in de gemeenten, betreffende het overnemen van gegevens uit in het buitenland opgemaakte overlijdens-akten van Nederlanders, 8 maart 1946 1 stuk
- 38** Stukken betreffende het achteraf in de registers van de Burgerlijke Stand inschrijven van het overlijden van inwoners van Indonesië, afschriften, 1946 - 1949 3 stukken
- 39** Opgave van namen van vermiste personen, ten aanzien waarvan de betrokken ambtenaren van de Burgerlijke Stand hebben

-
- verzuimd om de hen toegezonden, in het buitenland opgemaakte overlijdens-akten in hun eigen registers over te nemen, c. 1948 2 stukken
- 40** Stukken betreffende repatrianten ten aanzien waarvan reeds een overlijdens-akte was ingeschreven, 1954 - 1961 1 omslag
- 41** Circulaire van de minister van Justitie aan de ambtenaren van de Burgerlijke Stand in de gemeenten, houdende kennisgeving van de handtekeningen van de commissieleden die tot het doen van aangifte bevoegd zijn, 22 augustus 1949 1 stuk
- 42** Circulaire van de minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal hij de gerechtshoven, betreffende het opnemen van aangiften van overlijden door ambtenaren van de Burgerlijke Stand, 28 april 1950 1 stuk
- 43** Uitgegane brieven aan de Officieren van Justitie hij enkele arrondissementsrechtbanken, betreffende de gegevens op grond waarvan de commissie ten aanzien van enkele door haar behandelde zaken besloten heeft om aangifte van overlijden te doen, afschriften, november 1949 - november 1958 1 omslag
- 44** Uitgegane brieven aan diverse instanties en personen, waarin ten aanzien van enkele zaken de beslissingen van de commissie worden gemotiveerd, afschriften, januari 1950 - maart 1960 1 ontslag
- 45** Aantekeningen inzake vaststelling van overlijdensdata van tot de verschillende transporten behorende personen, z.d. 1 omslag
Bij elk transport worden de conclusies van de commissie vermeld.
- 46** Stukken betreffende de werkwijze van de beoordelaars van aangiftedossiers, juni 1949 - juni 1950 1 omslag
- 111** Aangiften van overlijden van vermisten (Joden) in het buitenland, ingezonden door de gemeentes Meppel, Emmen en Westerbork 1949-1952 1 omslag
- 47** Nota van de secretaris betreffende wijziging van reeds vastgestelde overlijdensdata op grond van door de Poolse regering aan het Informatiebureau van het Nederlandse Rode Kruis ter beschikking gestelde gegevens omtrent Joodse gevangenen in het kamp Auschwitz,

-
- 24 mei 1960 1 stuk
- 48** Statistieken van door de afdeling C. geproduceerde dossiers over de periode augustus 1949 - mei 1950, 2 juni 1950 3 stukken
- 49** Grafieken van in behandeling genomen gevallen en gedane aangiften over de periode maart 1949 - november 1950 en een schatting omtrent de te verwachten aantallen tot en met september 1952, fotocopieën, c. 1950 3 stukken
- 50** Agenda van in behandeling genomen dossiers in de periode 2 maart 1951 - 27 maart 1952, z.d. 1 omslag
- 51-67** "Nummerboeken" houdende opgave van in behandeling genomen zaken, 16 delen
- 51** dossiernummers 1-6800
- 52** dossiernummers 6801-14500
- 53** dossiernummers 14501-22220
- 54** dossiernummers 22221-29820
- 55** dossiernummers 29821-37420
- 56** dossiernummers 37421-44580
- 57** dossiernummers 44581-52280
- 58** dossiernummers 52281-59960
- 59** dossiernummers 59961-67960
- 60** dossiernummers 67961-75480
- 61** dossiernummers 75481-78480
- 62** dossiernummers 78481-86160
- 63** dossiernummers 86161-93760
- 64** dossiernummers 93761-101282
- 65** dossiernummers 101283-109292
- 66** dossiernummers 109293-117060
- Voor de slachtoffers van de watersnoodramp van 1 februari 1953 heeft men de nummers 116001 - 117128 uitgegeven.
- 67** dossiernummers 117061-118139
- Dossiers betreffende vermiste personen, 1948 - 1977 666 pakken
Zie voor de beschrijving archiefinventaris 2.09.34.02 (inventarisnummers 1 - 592).
Elk pak bevat 200 V.P.-dossiers. De dossiers zijn op dossiernummer geordend.
- Dossiers van vermiste personen, ten aanzien waarvan de commissie geen goede gronden aanwezig achtte om tot aangifte van overlijden over te gaan, 1948 - 1977 20 pakken.

Zie voor de beschrijving archiefinventaris 2.09.34.02 (inventarisnummers 593 - 613).

- Centraal register van akten van overlijden van vermisten:
alfabetische index (klapper) op de dossiers betreffende vermiste personen,
z.d. kaartsysteem
De kaarten bevatten gegevens over de personen ten aanzien waarvan aangifte van overlijden werd onderzocht. Zij geven door middel van verwijzing naar het dossiernummer aan in welk dossier de rond die personen verzamelde en opgemaakte stukken zijn ondergebracht. Zie voor de beschrijving archiefinventaris 2.09.34.02 (inventarisnummers 614 - 744).
- 71** Tabellarisch overzicht van verzenddata, waarop door de commissie, aangiften van overlijden ter kennis werden gebracht van de betrokken gemeenten en aan de Staatsdrukkerij ter publikatie in de Staatscourant werden aangeboden, over de periode augustus 1949 - juli 1950,
c. 1951 4 stukken
- 91-109** Centraal register van akten van overlijden van vermisten.
1949-1962 1 kaartsysteem
Het register bestaat uit een kaartsysteem met kaartjes van het formaat A7. De kaartjes bevatten de namen van de vermiste personen, de geboortedatum en -plaats, vastgestelde overlijdensdatum en -plaats, alsmede de gemeentenaam, datum en aktenummer van de overlijdensakte, opgemaakt door de ambtenaar van de Burgerlijke Stand, na aangifte door de Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten.
- 91** Aa - Beretz
 - 92** Berg - Brandel
 - 93** Brandenburg - Cohen
 - 94** Cohenno - Elsas
 - 95A** Elsbach - Gelder
 - 95B** Registratiekaart overlijden Anne Frank
 - 96** Gelderen - Hakkaart
 - 97** Hakker - Ikenberg
 - 98** Ikkersheim - Kleihorst
 - 99** Klein - Leenknecht
 - 100** Leer - Lijster
 - 101** Maagdenburg - Naymann
 - 102** Nebbig - Polacsek
 - 103** Polak - Roet
 - 104** Rofessa - Schulman
 - 105** Schulsinger - Stibbe
 - 106** Stickel - Verdooner
 - 107** Verduin - Weinreb
 - 108** Weinreich - Zuiden
 - 109** Zuien - Zytveld

C. DOCUMENTATIE

- 73** Alfabetisch register, houdende opgave van namen van vermiste personen, met aantekening omtrent eventuele repatriëring, c. 1946 2 delen
 Vermoedelijk afkomstig van het Internationale Rode Kruis. afzonderlijk opgeborgen vanwege het afwijkend formaat (30x40 cm.)
- 74** Kaart van "Germany and its approaches, with international Boundaries as of September 1, 1939, the day Germany invaded Poland and, in red, Boundaries as of January 1, 1938, before Germany seized Austria and Czechoslovakia", samengesteld door The National Geographic Society, juli 1944 1 stuk
 formaat 114 x 88 cm.
- 75** Uittrekstels uit diverse tijdschriften en uit twee rechtbankvonnissen betreffende de interpretatie van artikel 50, lid 2 van het Burgerlijk Wetboek, terzake van het achteraf inschrijven van het overlijden van Nederlanders in het buitenland, 1944 - 1949 1 omslag
- 76** "Alphabetische lijst van zich in Nederland bevindende Joden", samengesteld door het Centraal Registratiebureau voor Joden, met supplementen, juni 1945 8 deeltjes
- 77** Opgaven en kaartjes van concentratie(werk)kampen in Duitsland, Polen en Opper- en Neder Silezië, z.d. 1 omslag
- 78** "Sobibor", boekwerkje van het Nederlandse Rode Kruis betreffende het lot van de Joden, die uit Nederland zijn gedeporteerd naar het kamp Sobibor, februari 1947 1 deeltje
- 79-84** "Auschwitz", reeks boekwerkjes van het Nederlandse Rode Kruis betreffende de jodenvervolgning en de deportatietransporten naar Auschwitz, z.d. 6 deeltjes
- 79** deel I, "Het dodenboek van Auschwitz"
- 80** deel II, "De deportatietransporten van 15 juli - 24 augustus 1942"
- 81** deel III, "De deportatietransporten in de zgn. Cosel-periode, (28 augustus - 12 december 1942)"
- 82** deel IV, "De deportatietransporten in 1943"
- 83** deel V, "De deportatietransporten in 1944"
- 84** deel VI, "De afvoertransporten uit Auschwitz en

omgeving naar het noorden en het westen en de grote evacuatietransporten"

- 85** Verslag van de United Nations Commission betreffende het Bergen-Belsen-proces van 17 september - 17 november 1945, februari 1947 1 omslag
- 86** Uittreksel uit "German crimes in Poland I" van de Central Commission for Investigation of German crimes in Poland, betreffende de "Destruction of the Jews", z.d. 1 stuk
- 87** "Catalogue of camps and prisons in Germany and German-occupied territories, september 1939 - may 1945", samengesteld door de International Tracing Service te Arolsen, juli 1949 1 deel
- 88** "Catalogue of camps and prisons in Germany and German-occupied territories, september 1939 - may 1945", samengesteld door de International Tracing Service te Arolsen, met supplement van maart 1951, april 1950 2 delen
- 89** "Etude sur le camp d'Amersfoort et ses deportations de prisonniers politiques et autres en Allemagne" door het inlichtingenbureau van het Nederlandse Rode Kruis samengesteld ten behoeve van het onderzoek naar vermiste gedeporteerden, met supplement, juni 1950 2 delen
- 90** "Merkbuch für Urkundenbeschaffung, eine uebersicht über verschiedene Möglichkeiten der Urkundenbeschaffung, insbesondere aus den Ostgebieten und ehemaligen Deutsche Konzentrationslagern", door A. Wink, 1950 1 deeltje
- 110** 'Auschwitz deel III; de deportatietransporten in de zogenaamde Cosel-persiode (28 augustus tot en met 12 december 1942"; publicatie van het Hoofdbestuur van het Nederlandsche Rode Kruis 1952 1 omslag
Aangetroffen bij bescheiden van de arrondissementsrechtbank Assen in duplo.